

A-25833

METOODILINE JUHEND
«EESTI NSV
ENTSÜKLOPEEDIA»
ARTIKLITE AUTORITELE

I

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1964

SISUKORD

Autorikäsikirja vormistamine

1. Üldised nõuded	3
2. Määratlused (definiitsioonid)	5
3. Viited	9
4. Daatumid	11
5. Illustratsioonid	14
6. Kartograafilised materjalid	15
7. Bibliograafia	16
8. Rõhk ja hääldus	18
9. Lühendid	19

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

AUTORIKÄSIKIRJA VORMISTAMINE

1. Üldised nõuded

1. 1. Autor esitab kirjastusele artikli käsikirja kolmes eksemplaris (masinakirjas, lehe ühel küljel, rea-vahe 2 intervalli). Lehe vasakule servale jäetakse puhas äär (u. $\frac{1}{3}$ lehe laiuusest).
1. 2. Käsikirjale annab autor oma allkirja ja märgib esitamise kuupäeva.
1. 3. Tellimuses märgitud mahtu ei tohi ületada (võimaluse korral võib kirjutada lühemalt).
1. 4. Artikli koostamisel tuleb eriti silmas pidada antud teema kõige tähtsamaid, põhilisi küsimusi. Teema käsitus peab olema teaduslikul tasemel, kuid arusaadav ka keskharidusega lugejale. Materjal olgu esitatud lühidalt, lakooniliselt ja sisaldagu võimalikult rohkesti faktilisi andmeid.
1. 5. Artikli kirjutamisel lähtub autor tüüpskeemist (kui teema kuulub artiklite gruppi, mille kohta on tüüpskeem välja töötatud).^{*} Tüüpskeemi tuleb võtta kui näidist.
1. 6. Et entsüklopeedia artikkel kuulub enamasti mingit distsipliini või küsimusteringi käsitlevate artiklite kompleksi, tuleb arvestada ka artiklite omavahelisi seoseid. Enne artikli kirjutamist kontrollib autor talle saadetud märksõnastike põhjal, millised teemalt lähedased artiklid on veel entsüklopeediasse planeeritud. Juba valminud artikleid on võimalik tutvumiseks saada entsüklopeedia toimetusest; muudel juhtudel tuleb toetuda olemasolevatele teatmeteostele. Kui mingit küsimust käsitletakse lähemalt mõnes teises artiklis, ei korrata seda, vaid viidatakse nimetatud artiklile (vt. «Viited»).

---

^{*} Artiklite tüüpskeemid ja näidisartiklid avaldatakse «Metoodilise juhendi» II osas.

1. 7. Väiksemad artiklid lõikudeks ei jagune. Suuremate artiklite puhul, kui lõikudeks jaotamine on vajalik, tuleb seda teha kõigis analoogilistes artiklites ühtsel põhimõttel. Kui materjali leidmise huvides on vaja mõningaid sõnu esile tõsta, antakse need kursiivis (käsikirjas tõmmatakse neile alla laineline joon). Esiletõstetavaid sõnu ei tohi olla palju, et tekst liiga kirjuks ej muutuks. Kursiiviga tõstetakse esile ka artikli alapealkirjad, erialast kuuluvust märkivad lühendid ja tekstis esinevad võõrkeelsed sõnad.
1. 8. Et entsüklopeedias on eriti tähtis koht teatmelisel, faktilisel materjalil, peavad kõik andmed olema täielikud, täpsed ja võimalikult värsked (statistilised andmed looduse, rahvastiku, majanduse, riigikorralduse ja kultuuri kohta; teaduslike uurimuste andmed; ajaloolised faktid ja kronoloogia; bibliograafilised andmed jne.). Käsikirja servale märgib autor kasutatud faktilise materjali allikad, mille järgi toimetajal on võimalik andmeid kontrollida. Suuremate artiklite puhul märgitakse ka, missuguseid teatmeteoseid on kasutatud artikli kirjutamisel peamiste eeskujudena.
1. 9. Nagu juba märksõnastiku koostamise juhendis öeldud, tuleb ladina tähestikku mittetarvitavate rahvaste keeltest pärinevate pärisnimede juures tarbe korral anda sulgudes nime paralleelvorm. Näit. Haidarabad (Hyderabad), Maisur (Mysore). Kui eesti keeles kodunenud vorm erineb lähtekeelsest kujust, antakse viimane sulgudes, näit. Saragossa (Zaragoza), Kalifornia (California). Vene nimed vene kirjapildis märgitakse käsikirja servale, et toimetajal oleks võimalik kontrollida transliteratsiooni õigsust.
1. 10. Suuremate artiklite lõppu lisab autor teema seisukohalt kõige olulisema bibliograafia (vt. «Bibliograafia»).
1. 11. Artikli kavandamisel määrab autor kindlaks ka illustatsioonid (kaardid, skeemid, joonised, diagrammid, fotod). (Vt. «Illustatsioonid» ja «Kartograafilised materjalid».)

1. 12. Tekstis ettetulevad märgid, mida ei esine harilikus trükikirjas, peavad olema kujutatud täpselt. Peale selle kantakse need märgid suurelt (u. 1 cm) eraldi lehele, mis lisatakse käsikirjale.
1. 13. Mõõdud antakse rahvusvahelises SI-süsteemis. (Vt. «Metoodilise juhendi» II osa.) Kui on vaja kasutada teisi mõõtühikuid (vanad vene mõõdud, meremõõdud — miilid, sõlmed), siis tuleb sulgudes lisada ühiku väärtus SI-süsteemis.
1. 14. Tähemärkidele matemaatilistes valemites tõmmatakse alla laineline joon. Indeksid (nii all kui ka ülal) lisatakse masinakirjas tekstile käsitsi; peale selle pannakse alumiste indeksite kohale pliiatiga märk $\frown$, ülemiste indeksite alla aga märk $\smile$. Kui on karta suur- ja väiketähtede segimine-
kut, tõmmatakse suurtähtedele kaks joont alla, väiketähtedele üles.
1. 15. Artikli nimetus (märksõna) trükitakse poolpaksus kirjas (käsikirjas tõmmatakse talle alla kaks joont).

2. Määratlused (definiitsioonid)

2. 1. Iga artikkel algab tavaliselt artikli nimetuse (termini, mõiste, nähtuse, nime jm.) määratlusega (definiitsiooniga).
2. 2. Määratlus peab olema lakooniline ja täpne. Tavaliselt peab määratlusest selguma, millise laiema mõiste alla kuulub antud mõiste ja missugused on selle peamised, tähtsamad tunnused. Ühesuguste mõistete (näit. jõgede, saarte, linnade, rahvusvaheliste lepingute, kongresside, sõdade jne.) määratlused peavad olema võimalikult ühetübilised.
2. 3. Väär on määratluses iseloomustada ainult mõiste või nähtuse üht külge; näiteks ei saa mingi õigusliku institutsiooni iseloomustuses piirduda ainult nõukogude õigusesse kuuluvate tunnustega, kui vastav institutsioon on olemas ka teistes riikides. Kui artikli nimetus on sisult lai, s. t. sama nimetuse all esineb tegelikult mitu artiklit, millest igaüks valgustab küsimust mingilt teaduse, tehnika või kunsti eri alalt, siis märgitakse artiklis

vastava osa ette järjekorranumber ja eriala tähistav lühend (laotakse kursiivis, käsikirjas tõmmatakse alla laineline joon). (Vt. «Lühendid».)

dispositsioon, 1. korraldus; kava, järjestus; kalduvus. 2. *kirj.* plaan, kavatsus; teose, artikli vm. põhiline, teemat arendav osa. 3. *med.* eelsoodumus, vastuvõtlikkus (teatavaile haigustele). 4. *sõj.* täpne kirjalik lahinguv. rännakukäsk vägedele; kava laevade paigutuseks ankrusolekul v. rivis.*

2. 4. Ajaloolise sündmuse, nähtuse, teadusliku teooria, voolu, ajaloolise isiku kohta määratluse andmisel ei saa piirduda ainult aja, koha vm. väliste, formaalsete joonte märkimisega. Määratlus peab kokkusurutud kujul sisaldama ka poliitilise hinnangu, rõhutama käsitletava sündmuse põhilist sotsiaalset sisu, selle peamisi otseseid tagajärgi ja ajaloolist tähtsust. Antud nähtust, objekti või isikut on vaja hinnata marksistlik-leninliku teooria ja Kommunistliku Partei poliitika seisukohalt.
2. 5. Määratlus antakse võimalikult ühe lausega. Märksõnast eraldatakse see komaga. Määratlus võib koosneda kahest või enamast lausest ainult siis, kui ühe lausega ei saa tema peamist sisu edasi anda. Sel korral eraldatakse laused üksteisest semikooloniga.

Louvre, prantsuse arhitektuuri silmapaistev mälestusmärk Pariisis; algul kuningate residents, hiljem keskne Prantsuse kunstimuseum; üks maailma suuremaid kunstihooldlaid.

2. 6. Kui mõne mõiste määratlus tingimata nõuab selgitavat näidet, antakse see sulgudes.

pleonasm (kr.), samatähenduslike sõnade kuhjamine (*ilus ja kaunis ilm*).

2. 7. Määratlus ei tohi endast kujutada ringi ega tautoloogiat. Näiteks ei saa fotoaparaati määratleda kui aparati fotografeerimiseks.
2. 8. Määratluses hoidutagu viitامast teisele artiklile. Viidet kasutatakse ainult siis, kui ilma selleta pole antud mõistet võimalik küllalt täpselt ja

---

* Märkus. Juhendis toodud näiteid tuleb võtta selgitustena, mitte lõplike entsüklopeedia artiklitena.

täielikult määratleda ja kui viide juhib lugeja tähelepanu käsitletava mõiste sisusse süvenemise vajadusele.

pahklestlased (*Eriophyidae*), suguk. → lestaliste selt-sist, väikesed ämblikulaadsed; moodustavad taimedel sageli → pahku.

2. 9. Tavaliselt ei tohi määratlus sisaldada sõna «termin» või «nimetus», sest ei määratleta terminit või nimetust, vaid mõistet või nähtust ennast, mida algul iseloomustatakse määratluse kokkusurutud vormis ja seejärel suurema või väiksema üksikasjalikkusega artikli tekstis.

Väär:

peseeta, Hispaania rahaühiku nimetus; = 100 sentimot.

Õige:

peseeta, Hispaania rahaühik; = 100 sentimot.

2. 10. Kui see on loogiliselt hädavajalik, on määratluses lubatud korrata sõna, mis esineb juba artikli nimetuses.

Soela väin, väin Hiiu- ja Saaremaa vahel.

2. 11. Artikkel võib alata ilma määratluseta ainult sel juhul, kui artikli nimetuseks olev mõiste ei vaja erilist selgitust või dešifreerimist ja kui antud mõiste selgitamine (tõlgendamine) tähendaks vulgariseerimist, lihtsustamist.

2. 12. Marksismi-leninismi klassikute teoseid käsitlevates artiklites peab määratlus avama teose sisu. Andmed selle kohta, millal teos esmakordselt avaldatud ja millal eesti keeles esmakordselt ilmunud (või millises eestikeelses «Teoste» köites leidub), antakse eraldi lausetes määratluse järel.

«**Kapital**», K. Marxi tähtsaim teos, milles käsitletakse kapital. ühiskonna arenemise majandusseadusi, antakse kapitalismi vastuolude analüüs ja põhjendatakse teaduslikult kapitalismi hukkumise ning sotsialismi võidu paratamatust. «K.» on marksistliku teooria tähtsaim algallikas. Koosneb kolmest köitest. 1. kd. ilmus 1867, 2. ja 3. köite

2. 13. Artiklid tööstus- ja transpordiettevõtete, õppe- ja teaduslike asutuste jms. kohta peavad algama ise-loomustava (mõnikord ka hindava) määratlusega.

Tallinna Pedagoogiline Instituut (E. Vilde nimeline Tallinna Pedagoogiline Instituut, TPedI), kõrgem pedagoogiline õppeasutus; valmistab ette õpetajaid alg- ja keskkoolile.

2. 14. Tehnikaalastes artiklites peab määratlus ära märkima nähtuste või esemete rühma, kategooria, klassi, liigi, kuhu selgitatav mõiste kuulub (näit. kas on tegemist sisseseadega, ehitusega, materjaliga vms.). Igas sellises mõistete rühmas koostatakse määratlus ühetüübilisena.

2. 15. Biograafilistes artiklites peab määratlus näitama antud isiku tegevusala (eriala), aga vajaduse korral ka ta osatähtsuse vastaval teadus-, kunstivm. alal. Peale selle sisaldab määratlus andmed teaduslike kraadide, sõjaväeliste auastmete ja aunimetuste kohta.

2. 16. Tavaliselt pole vaja määratluses märkida «kaas- aegne» või «niisuguse ja niisuguse sajandi tege- lane», sest see selgub isiku perekonna- ja eesnime järel sulgudes toodud daatumitest (vt. «Daatumid»).

2. 17. Zooloogia, botaanika, arstiteaduse ja keemia vald- konda kuuluvatel nimetustel märgitakse ka nende ladinakeelne vaste (sulgudes kursiivis; käsikirjas tõmmata alla laineline joon).

ilves (Lynx)

2. 18. Kui artikli nimetuseks oleval terminil on süno- nüüme, antakse need artikli nimetuse järel ko- maga eraldatult.

iminõges, ka piim- e. emanõges (Lamium).

2. 19. Kui märksõnale on lisatud märke tema keelilise päritolu kohta, tuuakse sünonüümid pärast nime-

tatud märget. Kui termin ja sünonüümid on ühesuguse päritoluga, märgitakse keele nimetus nende kõigi järel.

instinkt (lad.), loomusund, vaist.

kroonik e. kronist (kr.)

2. 20. Lähtekeele nimetus märgitakse lühendina sulgudes (vt. «Lühendid») kõigi märksõnade juurde, mis on ilmselt pärit mingist võõrkeelest. Mäрге antakse ainult sel juhul, kui sõna päritolu kohta on küllalt autoriteetsed andmed.

Lähtekeele nimetust ei märgita

- a) taime- ja loomanimetustel,
- b) keemiliste ühendite nimetustel,
- c) ravimite nimetustel.

2. 21. Kui võõrkeelse päritoluga termin (või selle tüvi) kordub mitmes märksõnas, antakse lähtekeele nimetus ainult ühel korral (põhilises artiklis). Näiteks artiklite seeria **mehaanika**, **mehhanistid** jt. puhul märgitakse sõna päritolu ainult artiklis **mehaanika**.

2. 22. Kui see on vajalik, antakse märksõna järel (nurksulgudes) hääldus (vt. «Rõhk ja hääldus»).

3. Viited

3. 1. Et hõlbustada lugejal teda huvitava materjali leidmist, aidata tal võimalikult põhjalikult ja väikseima ajakuluga tutvuda vajaliku küsimusega ning vältida ühe ja sama materjali kordamist mitmetes artiklites, tuleb kasutada viiteid. Eristatakse viiteartikleid ja tekstisisesid viiteid.

3. 2. Viiteartikkel koosneb märksõnast, mille juurde viide kuulub, viitenoolest ja terminist (märksõnast), mille juurde lugejat juhatatakse. Viiteartikleid kasutatakse järgmistel juhtudel:

a) kui mõlemad terminid on sisult identsed või nimetus on antud lühendina,

taimeteadus → botaanika.

USA → Ameerika Ühendriigid.

b) kui viide juhib mingi kitsama mõiste juurest laiemale mõiste juurde, s. t. kui seda kitsamat mõistet käsitletakse laiemale mõiste juures,

aksonomeetria → kujutatav geomeetria.

c) kui kohanimi on ümber nimetatud,

Jekaterinburg → Sverdlovsk.

3. 3. Tekstisisestel viidetal on soovituslik iseloom. Neid kasutatakse juhul, kui küsimuse täielikumaks selgitamiseks on otstarbekas juhtida lugeja tähelepanu veel teistele artiklitele. Tekstisisesed viited märgitakse enamasti viitenoolega viidatava sõna ees.

oobolusfosforiit, pakerordi lademe liivakivis kohati esinev biogeenne → fosforiit.

3. 4. Viidatavad sõnad peavad täpselt vastama sellele märksõnale (artikli nimetusele), millele viidatakse; kõrvalekaldumised on lubatud ainult käändes või arvus.

3. 5. Kui mitu (3 või rohkem) viidatavat sõna asetseb järjestikku loendina, ei ole otstarbekas panna viitenooli kõigi viidatavate märksõnade ette eraldi, vaid asetatakse viimase märksõna järele ühine viide: (→ need).

viirused, ... V-d tekitavad rõugeid, leetreid, grippi, poliomieliiti (→ need).

3. 6. Kui viidatavat märksõna artikli tekstis otseselt ei esine või see on väljendatud seal teiste sõnadega, asetatakse viidatav märksõna koos viitenoolega sulgudesse.

graniit, ränihapperikas tardkivim... Kujuneb magma kristallisatsiooni või metasomaatiliste protsesside (→ metamorfism) tulemusena.

3. 7. Kui artikli (või lõigu) lõpus tahetakse täiendavalt juhtida lugeja tähelepanu artiklile (resp. artiklitele), kust on võimalik leida artiklis öeldule vajalikke täiendusi või kus käsitletakse sisult lähedasi, analoogilisi probleeme, kasutatakse viitamiseks lühendeid: vt. (= vaata), vt. ka ..., vrd. (= võrdle).

kodanlus ... Vt. ka suurkodanlus, väikekodanlus.

3. 8. Viidata on vaja ainult neile artiklitele, kus leidub olulisi täiendusi või mis käsitletava küsimuse lähemaks selgitamiseks on hädavajalikud.
3. 9. Biograafilistele artiklitele entsüklopeedias ei viidata.
3. 10. Viitamisel artiklile, mis leidub juba ilmunud köites, tutvub autor selle sisuga, et veenduda viite õigustatuses ja kontrollida, kas viidatav artikkel tõepoolest täiendab antud teemat. Ilmumata artiklile viidatagu ainult siis, kui vastav märksõna esineb «Eesti NSV entsüklopeedia» märksõnastikus.
3. 11. Joonealused viited (märkused) on entsüklopeedias lubatavad ainult erandjuhul (näit. tabeli all). Need märgitakse väikeste ülanumbritega.

4. Daatumid

4. 1. Ajaloolised nähtused või sündmused, mida kirjeldatakse entsüklopeedias, peavad olema dateeritud. Autor märgib käsikirja servale allika, kust daatum on võetud. Daatumid antakse uue kalendri järgi. NSV Liidu ajaloo daatumid enne 14. II 1918 antakse vajaduse korral ka vana kalendri järgi (viimane sulgudes).

Oktoobrirevolutsioon algas võiduka relvastatud ülestõusuga 7. XI (25. X) 1917 Petrogradis.

4. 2. Sõltuvalt sündmuse või nähtuse tähtsusest, samuti teaduslikult kontrollitud kronoloogiliste andmete olemasolust rakendatakse järgmisi põhilisi dateerimisviise. Märgitakse:

a) sündmuse (nähtuse) täpne kalendriline aeg (kuupäev, kuu, aasta),

Nõukogude vägede vastupealetung Moskva all algas 6. XII 1941.

b) aasta või kuu ja aasta,

Moskva ülikool asutati 1755.

Nov. 1902 toimus tööliste ülestõus Rostovis Doni ääres.

c) sajand või aastakümme,

11. saj. tungisid Armeeniasse seldžukid.

Uhiskondlik liikumine Venemaal 1840. a-il...

d) aastatuhat.

Fatjaanovo neoliitiline ja vase-pronksi kultuur kuulub II a.-tuh. e. m. a.

4. 3. Olenevalt faktilistest andmetest ja artikli dateerimise viisist märgitakse vajalikul juhul vastava kuu, aasta, sajandi, aastatuhande pool, näiteks: «1. poolel», «2. poolel», või teatud kuu (aasta, aastakümne jne.) «algul», «keskel», «lõpul».

Vanimad teated veneedide kohta pärinevad 1. saj. keskelt.

4. 4. Mõnedel ajaloolistel sündmustel on vaja ära näidata piirdatumid. Kahe daatumi vaheline aeg märgitakse mõttekriipsuga. Kui mõlemad aastad kuuluvad ühte sajandisse, siis märgitakse teisel daatumil ainult kaks viimast numbrit.

Vene-Jaapani sõda 1904—05.

Kui aastad kuuluvad eri sajanditesse, siis märgitakse mõlemad daatumid täielikult.

1796—1801 (Paul I valitsemisaeg).

4. 5. Artiklites, mis on pühendatud suure ajaloolise tähtsusega sündmustele, antakse võimalikult täpne dateering: peale aasta märgitakse ka kuu ja kuu-päev. Eriti kehtib see kongresside, konverentside, seaduste, määruste, rahvusvaheliste lepingute, tähtsamate sõjaliste sündmuste jms. kohta.

4. 6. Daatumid märgitakse järgmiselt:

a) aastatuhanded rooma numbriga ja sõna «aastatuhat» lühendiga (näit. V a.-tuh.),

b) sajand järgarvu ja sõna «sajand» lühendiga (näit. 18. saj.),

c) aastakümme järgarvu ja sõna «aasta» lühendiga (näit. 1870. a-d),

d) aasta numbritega ilma sõnata «aasta» ja selle lühendita «a.». Õppeaasta, samuti majandus- või eelarveaasta, kui see ei ühti kalendriaastaga,

märgitakse numbritega, eraldades need kaldkriipsuga (näit. 1957/58. õ.a.). Ühelgi teisel juhul kaldkriipsu aastate märkimisel ei tarvitata.

4. 7. Kui sündmuse aeg (näiteks isiku sünni- või surma-aasta) ei ole teada, siis märgitakse see küsimärgiga. Kui sündmuse aega teatakse ligikaudu, siis märgitakse see sõna «umbes» lühendiga «u.». Kui eri allikad annavad erisugused daatumid, lisatakse teine neist sidesõna «või» lühendiga «v.».

Van Eyck, Hubert (?—1426).

Diodoros (u. 80—29 e. m. a.).

Giorgione (õieti Giorgio da Castelfranco, 1477 v. 1478—1510).

4. 8. Sündmustel, mis toimusid enne praegust ajaarvamist, märgitakse daatumid lühendiga «e. m. a.» (enne meie ajaarvamist). Meie ajaarvamise esimestel sajanditel või aastatel toimunud sündmuste daatumid märgitakse vastavalt «m. a. j.» (meie ajaarvamise järgi).

4. saj. e. m. a.

375 e. m. a.

2. saj. m. a. j.

4. 9. Artiklite tekstis antakse daatumid üldiselt ilma sulgudeta. Erandjuhtudel (näit. kui seda tingib lausehitus) võib daatum olla ka sulgudes.

5. viisaastak (1951—55).

4. 10. Kohanimede ümbernimetamise daatumid antakse määratluses või tekstis.

4. 11. Biograafilistes artiklites tuuakse perekonna- ja eesnime järel sulgudes sünni- ja surmaaeg. Täpne sünni- ja surmaaeg (kuupäev, kuu, aasta) tuleb anda kõigil juhtudel, kui on võimalik need daatumid kindlaks teha.

Gogol, Nikolai Vassiljevits (1. IV 1809 — 4. III 1852).

Eichfeld, Johan (26. I 1893).

4. 12. Valitsejate, presidentide jt. biograafilistes artiklites märgitakse pärast nime eluaastad sulgudes, kuna valitsemisaeg antakse sulgudeta. Seejuures aasta,

mis tähistab valitsemisaja lõppu, tuuakse ära ka sel juhul, kui see langeb ühte surma-aastaga.

Louis XIV (1638—1715), Prantsuse kuningas 1643—1715.

5. Illustratsioonid

5. 1. Illustratsioonid peavad aitama avada artikli sisu, peavad seda täiendama.
5. 2. Enamik illustratsioone paigutatakse teksti, teatav osa aga antakse kleebistena (eri lehtedel). «Eesti NSV entsüklopeedia» eelkalkulatsioonis on kõite kohta ette nähtud 8 ofsettkleebist (värvilist) ja 24 sügavtrükis kleebist. Illustratsioonid (v. a. kleebised) on mahult kalkuleeritud artikli sisse. Illustratsiooni suuruse arvutamisel lähtutakse järgmisest (antud on 4 soovitatavat formaati):

illustratsioon	8 × 8	cm = 1460	täheruumi
"	8 × 4	cm = 730	"
"	5,4 × 4,3	cm = 420	"
"	2,3 × 3	cm = 175	"

(Veeru laius on 8 cm.)

Portreede suuruseks on üldiselt $3,2 \times 4,2$ cm (= 315 täheruumi). Erandjuhtudel (näit. K. Marxi, V. I. Lenini biograafias) antakse portree suuruseks $7,2 \times 9,2$ cm (= 1440 täheruumi).

5. 3. Illustratsioonid esitab autor toimetusele koos artikli käsikirjaga. Originaalfotod esitatakse kahes eksemplaris; originaaljoonised võivad olla pliiatsis. Kui originaalillustratsioon ei ole, võib kasutada ka varem ilmunuid (viimasel juhul tuleb märkida allikas, kust illustratsioon on võetud). Vajaduse korral võib toimetus saata kohapeale kunstniku või fotograafi.
5. 4. Kui artikli juurde kuulub illustratsioon, siis peab tekstis leiduma sellekohane viide (sulgudes).
5. 5. Illustratsiooni pöördle märgitakse artikli nimetus, mille juurde ta kuulub, samuti soovitatav formaat. Kui ühe artikli juurde kuulub mitu illustratsiooni, varustatakse need järjekorranumbritega.

- 5.6. Joonistel võib kasutada ainult numbrilisi tähiseid kursiivis (mitte tähti ega muid märke). Erandi moodustavad tähised, mis kuuluvad rahvusvaheliselt tarvitusel olevasse nomenklatuuri.
- 5.7. Igale illustratsioonile tuleb lisada seletav allkiri. Kui joonisel on tähiseid, seletatakse need kas allkirjas või artikli tekstis. (Kui seletus on paigutatud allkirja, siis tekstis seda enam ei korrata, ja vastupidi.) Ka allkirjatekstid kinnitab autor oma allkirjaga.
- 5.8. Illustratsioonid (koos allkirjatekstiga) tuleb esitada eraldi ümbrikus. Ümbrikule märgitakse artikli nimetus ja autori perekonnanimi.

6. Kartograafilised materjalid

- 6.1. Kartograafiliste illustratsioonidega varustatakse artiklid, mis käsitlevad: a) maailmajagusid, b) ookeane, c) tähtsamaid riike, d) tähtsamaid meresid, e) NSV Liidu regionaalseid põhiosasid (liidu- ja autonoomseid vabariike või nende gruppe), f) Eesti NSV rajoone, g) maailma tähtsamaid suurlinnu, h) maailma tuntumaid orograafilisi alasid, i) tähtsamaid loodusnähtusi ja ajalooühtumusi (maailma, NSV Liidu ja Eesti NSV ulatuses) jne.
- 6.2. Kaardid on kas mitme- või ühevärvilised. Mitmevärvilised kaardid paigutatakse köitesse kleebistena, ühevärvilised tekstikaartidena. Eelkalkulatsioonid on köite kohta ette nähtud 12 kaarti kleebistena.
- 6.3. Kõik kaardid ja skeemid peavad vastama teatmelisuse nõuetele ja andma täiendavat materjali artiklite tekstile. Kaardid peavad olema koostatud ühtse meetodika alusel, mida on kasutatud viimastes nõukogude entsüklopeedilistes teatmetest.
- 6.4. Kui autor on artikli juurde planeerinud kartograafilise illustratsiooni, esitab ta koos artikli tekstiga viite kaardile või skeemile, mida on võimalik üle võtta ühest või teisest teosest, ning annab ülevõetaval kaardil oleva teksti ja nimede tõlke. Kui ülevõetaval kaardil on vaja teha muudatusi,

esitatakse nende kohta täpne eskiis ja märgitakse allikad, mille põhjal parandusi tehakse. Juhul, kui ülevõtmiseks sobivat kaarti ei leidu, esitab autor vajaliku kaardi kompositsioonimaketi, mille järgi toimetuses valmistatakse vastav illustatsioon.

7. Bibliograafia

7. 1. «Eesti NSV entsüklopeedia» artiklite teatmematerjali aitab täiendada neile lisatav bibliograafia. Üldiselt antakse see artikli all; ülevaateartiklites, biograafiates ja mõnedes muudes artiklites võib bibliograafilisi andmeid esineda ka tekstis.
7. 2. Bibliograafia iseloomu ja mahu määrab vastav teaduslik osakond. Olenevalt artikli teemast, selle tähtsusest ja mahust võib bibliograafia teksti all koosneda (orienteerivalt) 1—3 nimetusest, ülevaate- ja kompleksartiklites 5—7 nimetusest.
7. 3. Et artiklite maht on väga piiratud, peab **tekstisisene** bibliograafia haarama: a) biograafilistes artiklites kõnesoleva isiku peamised teosed, b) ülevaateartiklites kõige tähtsamad tööd, mis on etendanud silmapaistvat osa teaduse, tehnika, kirjanduse, kunsti vastava haru või käsitletava teooria, probleemi jne. arengus.
7. 4. Tekstisiseses bibliograafias tuuakse ära:
  - a) eestikeelsetel teostel täpne nimi, võõrkeelsetel pealkirja eestikeelne tõlge;
  - b) teose esitrüki ilmumisaasta sulgudes;
  - c) kui võõrkeelne teos on ilmunud eestikeelses tõlkes, märgitakse esitrüki ilmumisaasta järel ka tõlke ilmumisaasta, kasutades lühendit e. k. (= eesti keeles).

«Vanamees ja meri» (1952, e. k. 1957).

Mittetõlgitavad pealkirjad tuuakse ära algkeeles (ladina tähestikus).

7. 5. **Tekstialuses** bibliograafias esitatakse ainult kõige olulisem ja väärtuslikum antud küsimuse kohta: kõige uuemad üldistavad teosed, käsiraamatud, erandjuhtudel ka õpikud. Vajaduse korral esita-

takse peale eestikeelse ka teistes keeltes leiduvat kirjandust. Kui on olemas eestikeelne tõlge, märgitakse see ja jäetakse algkeelne väljaanne nime-
tamata.

- 7.6. Biograafilistes artiklites esitatakse teksti all isiku kogutud teosed või ta peamiste teoste valimikud; nende puudumisel, kui see on vajalik, tähtsamad eri teosed. Lisaks sellele märgitakse tekstialuses bibliograafias ka parimad teosed käsitletava isiku kohta. Vastavate osade eraldamiseks kasutatakse lühendeid T.: (= teosed) ja K.: (= kirjandus).
- 7.7. Kompleksartiklitel paigutatakse kogu bibliograafia lõppu.
- 7.8. Raamatu bibliograafiline kirje tuleks koostada *de visu*. Ainult erandjuhtudel on lubatud seda teha raamatukogu kataloogide ja trükitud bibliograafiate järgi; kontrolli hõlbustamiseks märgitakse vastav allikas käsikirja servale.
- 7.9. Kirje aluseks on teose tiitelleht.
- 7.10. Kirje antakse selles keeles, milles teos on trükitud.
- 7.11. Kui teosel on üks autor, märgitakse kirjes autori nimi (koos initsiaalidega), pealkiri (ilma alapealkirjadeta) ja ilmumisaasta (sulgudes). Ilmumiskoht antakse üksnes neil puhkudel, kui see on vastava väljaande iseloomustamiseks hädavajalik (kui teosest on olemas mitu paralleelset väljaannet; kui mingis keeles kirjutatud teos on ilmunud kuskil mujal, kui see on ootuspärane, näit. kui eestikeelne teos on ilmunud Leningradis, jne.).

B. SÖÖT, Lydia Koidula (1961).

(Vrd. tiitelleht: Bernard Sööt, Lydia Koidula. Lühimonograafia, Tallinn, 1961.)

H. PÜÜGELMANN, Marx ja marksism Eestis (Leningrad, 1933).

- 7.12. Pikad pealkirjad lühendatakse. Pealkirja keskelt või lõpust ärajäetud sõnad tähistatakse kolme punktiga [...]
- 7.13. Kui teosel on kaks või kolm autorit, märgitakse kirjes kõigi autorite nimed (koos initsiaalidega). Muu nagu ühe autoriga teose puhul.

7. 14. Kui teosel on neli autorit, märgitakse kirjes ainult esimese autori nimi ja lisatakse sellele [jt.]. Muu nagu ühe autoriga teose puhul.
7. 15. Teostel, millel on viis või enam autorit, antakse pealkiri ilma autoreid märkimata.
7. 16. Kogumike, kollektiivide väljaannete ja anonüümsete teoste puhul antakse ainult pealkiri.

Eesti NSV ajalugu, 2. tr. (1957).

7. 17. Mitmeköiteliste väljaannete puhul märgitakse pealkirja järel köited (esimene ja viimane kd.), ilmumisandmetes antakse väljaande algus- ja lõppdaatum. Juhul, kui mitmeköitelise väljaande avaldamine katkes või see pole ilmunud täiskomplektina, märgitakse ainult ilmunud köited.

Fr. R. Kreutzwaldi kirjavahetus, II—V (1953—62).

7. 18. Kui teose pealkirjas kordub artikli nimetus (biograafiliste artiklite puhul vastava isiku nimi), lühendatakse see samuti nagu tekstis.

Artiklis: Tolstoi — R. ROLLAND. T. elu (1928).

Artiklis: kombineeritud — M. PORTNOV, Iseelikuvad k-d ja lõikusmasinad (1964).

7. 19. Ühe teose bibliograafiline kirje eraldatakse teisest semikooloniga ja jätkatakse samalt realt.

8. Rõhk ja hääldus

8. 1. Kui rõhk ei lange märksõnas esimesele silbile, märgitakse see punktiga märksõna rõhulise hääliku all; diftongide puhul ühenduskaare ja punktiga, näit. **dialektika**, **Tolstoi**, **Menelaos**.
8. 2. Rõhupunkti ei märgita märksõnadel, mille rõhk selgub hääldusjuhiseist, näit. **Togliatti** [toljati].
8. 3. Kõigile märksõnadele, mis hääldatakse teisiti, kui nad kirjutatakse, lisatakse hääldamine (kursiivkirjas, nurksulgudes), näit. **Toulouse** [tuluz]. Isikunimedede puhul antakse ka eesnime(de) hääldus, näit. **Rousseau** [russoo], **Jean-Jacques** [žaanžakk]. Kui hääldus on vaja anda ainult sõna

mõne osa kohta, asendab väljajäetud sõnaosa sidekriips, näit. **Abélard** [-laar].

8.4. Häälamine märgitakse sellise täpsusega, nagu seda võimaldavad eesti kirjakeeles kasutatavad tähed. Lisaks neile peetakse otstarbekaks kasutada järgmisi foneetilisi märke:

a) δ — inglise helilise *th* märkimiseks, näit. **Galsworthy** [goolzuöö(r) δ i];

b) θ — inglise helitu *th* märkimiseks, näit. **Thackeray** [θäkeri]; samuti vastava hispaania hääliku märkimiseks, näit. **Cádiz** [kadi θ], **Barcelona** [bar θ e-].

Muus osas on tähtsamate ladina keelt kasutavate keelte pärisnimede häälamise märkimisel soovitatav juhinduda «Õigekeelsuse sõnaraamatus» (Tallinn, 1960) lk. 856—869 leiduvaist juhistest.

8.5. Pikad vokaalid märgitakse häälusjuhises kahekordse tähega, näit. **Hume** [hjuum], **Aberdeen** [äberdiin].

8.6. Rõhk, kui see ei lange esimesele silbile, märgitakse ka häälusjuhises punktiga rõhulise hääliku all, näit. **Michelangelo** [mikelandželo]. Kui järgsilpides esineb rõhuline kahekordne vokaal, tähistab see ühtlasi rõhku ja rõhupunkti sel korral ei märgita, näit. **Hugo** [ügoo]; aga: **Petõfi** [pätõõfi].

8.7. Häälik, mida võib häälada, kuid võib ka häälamata jätta, antakse häälusjuhises ümarsulgudes, näit. **Wordsworth** [uöö(r)dzuöö(r) θ].

9. Lühendid

9.1. Artiklite kirjutamisel on hädavajalik rakendada lühendeid, et artiklile ettenähtud mahtu maksimaalselt ja ökonoomselt ära kasutada.

9.2. Kui märksõna on vaja tekstis korrata, antakse see lühendatult (tavaliselt esimene täht).

Kilingi-Nõmme, linn Pärnu raj-s. ... K.-N-l asuvad näidismetsamajand, segatööstuskombinaat, köievabrik, tellisetehas jne.

kalender (lad.), ajaarvamise korraldus, kitsamas mõttes kuude ja päevade jaotus ühes aastas. Praegune k. pärineb roomlaste k-st. ...

- 9.3. Võib lühendada ka *lik-* ja *line-lõpulis*i omadussõnu (näit. looduslik — loodusl., sünteetiline — sünteetil.).
- 9.4. Lühendite kasutamisel tuleb silmas pidada, et kõrvuti ei satuks liiga palju lühendeid.
- 9.5. Järgnevalt on toodud valik tähtsamaid lühendeid:

a) lühendid märksõnade keelelise päritolu märkimiseks*

- aafr. — aafrika keeled
 ar. — araabia k.
 germ. — germaani keeled
 hbr. — (vana-)heebrea k.
 hisp. — hispaania k.
 holl. — hollandi k.
 ind. — india keeled
 indn. — indiaani keeled
 ingl. — inglise k.
 it. — itaalia k.
 jaap. — jaapani k.
 kr. — (vana-)kreeka k.
 lad. — ladina k.
 port. — portugali k.
 pr. — prantsuse k.
 pärs. — pärsia k.
 rom. — romaani keeled
 rts. — rootsi k.
 sem. — semiidi keeled
 skand. — skandinaavia keeled
 skr. — sanskrit
 sks. — saksa k.
 sl. — slaavi keeled
 sm. — soome k.
 s.-u. — soome-ugri keeled
 tat. — tatari k.
 trg. — türgi k.
 ung. — ungari k.
 vn. — vene k.

b) lühendid oskussõnade erialase kuuluvuse märkimiseks*

- aiand.* — aiandus
aj. — ajalugu

---

* Vajaduse korral võib neid lühendeid kasutada ka artikli tekstis.

ajak. — ajakirjandus, ajakiri
anat. — anatoomia
ant. — antiikaeg
antr. — antropoloogia
arheol. — arheoloogia
arhit. — arhitektuur
astr. — astronoomia
bakt. — bakterioloogia
bibl. — bibliograafia
biol. — bioloogia
bot. — botaanika
dipl. — diplomaatia
ehit. — ehitusala
el.-tehn. — elektrotehnika
etn. — etnograafia
farm. — farmaatsia
filos. — filosoofia
folkl. — folkloor
fot. — fotograafia
füsiol. — füsioloogia
füüs. — füüsika
geod. — geodeesia
geof. — geofüüsika
geogr. — geograafia
geol. — geoloogia
jah. — jahindus
jur. — õigusteadus
kal. — kalandus
kaub. — kaubandus
keem. — keemia
kino — kinoasjandus, kinematograafia
kirikl. — kiriklik
kirj. — kirjandus
kosm. — kosmonautika
kulin. — kulinaaria
kunst — kujutav kunst
küb. — küberneetika
lenn. — lennundus
lgv. — lingvistika
loog. — loogika
maj. — majandus, majandusteadus
mat. — matemaatika
med. — meditsiin

mer. — merendus
mes. — mesindus
mets. — metsandus
mikrob. — mikrobioloogia
miner. — mineraloogia
muus. — muusika
mäend. — mäendus
müt. — mütoloogia
paleont. — paleontoloogia
ped. — pedagoogika
p.-maj. — põllumajandus
psühh. — psühholoogia
raad. — raadioasjandus
rah. — rahandus, finantsala
relig. — religioon
rmtp. — raamatupidamine
sport — sport ja kehakultuur
sõj. — sõjandus
zool. — zooloogia
teatr. — teatriala
tehn. — tehnika
tekst. — tekstiiliala
telev. — televisioon
trük. — trükiasjandus
tööst. — tööstus
vet. — veterinaaria

c) teaduslikud kraadid, kutsed, aunimetused

akad. — akadeemik
dots. — dotsent
dr. — doktor
kand. — kandidaat
korr.-l. — korrespondentliige
prof. — professor

d) sõjaväelised auastmed

k.-polk. — kindralpolkovnik
k.-ltn. — kindralleitnant
k.-maj. — kindralmajor
polk. — polkovnik
a.-polk. — alampolkovnik
kpt. — kapten
ltn. — leitnant

adm. — admiral
viitseadm. — viitseadmiral
kontradm. — kontradmiral

e) õigusallikad

ENSV MN MKK — Eesti NSV MN Määruste ja Korralduste Kogu
ENSV KrK — Eesti NSV kriminaalkoodeks
ENSV KrPK — Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeks
ENSV TsK — Eesti NSV tsiviilkoodeks
ENSV TsPK — Eesti NSV tsiviilprotsessi koodeks
ENSV KKS — Eesti NSV kohtukorralduse seadus

f) riigid

AUV — Araabia Ühinenud Vabariik
ENSV — Eesti NSV
LAV — Lõuna-Aafrika Vabariik
NSVL — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit
SDV — Saksa Demokraatlik Vabariik
SFV — Saksa Föderatiivne Vabariik
USA — Ameerika Ühendriigid

g) muud lühendid

A.- — Alam-
a. — aasta
Aafr. — Aafrika
Aas. — Aasia
aatomk. — aatomkaal
adm. — administratiivne, administratiivselt
al. — alev
al-k — alevik
Am. — Ameerika
anon. — anonüümne
Ant. — Antarktika, Antarktis
apr. — aprill
Arkt. — Arktika
art. — artikkel
as. — asula; asundus
aset. — asetäitja
asut. — asutatud
aug. — august
Austr. — Austraalia

aut. — autonoomia; autonoomne
C — Celsius
dem. — demokraatlik
dets. — detsember
dir. — direktor
e. — ehk; eesti
e. k. — eesti keeles (bibliograafias)
eks. — eksemplar
el. — elanikku (arvude juures)
e. m. a. — enne meie ajaarvamist
end. — endine
ENSV MN — ENSV Ministrite Nõukogu
erik. — erikaal
Eur. — Euroopa
Ft. — Fort
Gr. — Greenwich
haril. — harilikult
HEJ — Hüdroelektrijaam (pärisnime osana)
I.- — Ida-
ilm. — ilmunud
inst. — instituut
i.-p. — idapikkus
j. — jõgi; juures
jaan. — jaanuar
jj. — ja järgmised
jk. — jõgikond
jm. — ja muud
jne. — ja nii edasi
joon. — joonis
jt. — ja teised
jun. — juunior
jv. — järv
K. — Kirjandus (bibliograafias)
k. — keel; küla
kapital. — kapitalistlik
kd. — köide
keskm. — keskmine, keskmiselt
khk. — kihelkond
kl. — klass
kn. — külanõukogu
kod. — kodanik
kol. — koloonia
kolh. — kolhoos

KP — Kommunistlik Partei (pärisnime osana)
kub. — kubermang
kun. — kuningas
kõrg. — kõrgustik; kõrgus
L.- — Lõuna-
l. — laht
Lad.-Am. — Ladina-Ameerika
lg. — lõige
lk. — lehekülg
LK — on looduskaitse all
l.-l. — lõunalaius
l.-p. — läänepikkus
lüh. — lühend, lühendatult
m. — mägi
mad. — madalik
m. a. j. — meie ajaarvamise järgi
milj. — miljon
min. — ministeerium
mitmes. — mitmesugused
mk. — maakond
mnt. — maantee
mood. — moodustatud
ms. — muu seas
murd. — murdeline
nim. — nimetatud; nimeline
nn. — niinimetatud
nov. — november
nr. — number
näit. — näiteks
obl. — oblast
okt. — oktoober
ook. — ookean
org. — organisatsioon; organisatsiooniline
osak. — osakond
osal. — osaliselt
P.- — Põhja-
p. — punkt
peam. — peamiselt
perek. — perekond
p.-l. — põhjalaius
prov. — provints
ps. — poolsaar; pseudonüüm
Pt. — Port

ptk. — peatükk
 r. — rida
 raj. — rajoon
 real. — realistlik
 rev. — revolutsioon; revolutsiooniline
 rdt. — raudtee
 rdtj. — raudteejaam
 rmt. — raamat
 rmtk. — raamatukogu
 S.- — Suur-
 s. — saar
 saj. — sajand
 sealh. — sealhulgas
 seals. — sealsamas
 sen. — senior
 sept. — september
 s. o. — see on
 sots.-dem. — sotsiaaldemokraat(lik)
 sotsial. — sotsialistlik
 sovh. — sovhoos
 St. — Saint, Sankt
 s. t. — see tähendab
 suguk. — sugukond
 süg. — sügavus
T. — Teosed (bibliograafias)
 t° — temperatuur
 TA — Teaduste Akadeemia
 tab. — tabel
 tahv. — tahvel
 teat. — teatav, teatud
 terr. — territoorium
 toim. — toimetus; toimetanud
 tr. — trükk
 tuh. — tuhat
 TV — televisioon
 täh. — tähendus
 U.- — Uus-
 u. — umbes
 V.- — Väike-
 v. — vald; von; või
 v. a. — välja arvatud
 vabar. — vabariiklik
 val. — valitsus

veebr. — veebruar
vg. — veerg
vh. — veehoidla
vkj. — vana kalendri järgi
vm. — või muud
vrd. — võrdle
vt. — vaata
Ü.- — Ülem-
ühisk. — ühiskond; ühiskondlik
ülik. — ülikool
ü. m. — üle merepinna
ÜRO — Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

§ — paragrahv
' — minut
" — sekund
° — kraad
‰ — protsent
‱ — promill
→ — vaata
\$ — dollar
£ — naelsterling
Co. — kompanii

A

25833

МЕТОДИЧЕСКИЕ УКАЗАНИЯ ДЛЯ
АВТОРОВ «ЭНЦИКЛОПЕДИЙ
ЭСТОНСКОЙ ССР»

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja H. Niit

Tehniline toimetaja J. Pedari

Korrektorid M. Amon ja S. Aron

Ladumisele antud 24. I 1964. Trükkimisele
antud 14. IV 1964. Paber 54×84, $\frac{1}{16}$.
Trükipoognaid 1,75. Tingtrükipoognaid
1,44. Arvestuspoognaid 1,23. Tiraaž 1500.
MB-03518. Tellimise nr. 174. Trükikoda
«Punane Täht», Tallinn, Pikk tn. 54/58.

Tasuta

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01124551 3